
Az 1947. évi Tiszai Mária Napok társadalmi háttere

Ritkán kerül egy vidéki város az országos érdeklődés középpontjába. Pedig ez történt 1947-ben, amikor a csongrádi Mária napok ünnepsorozatát tartották. A főpásztor, Mindszenty bíboros tartotta a háromnapos ünnep csúcspontját képező beszédet. Mindszenty József bíboros-hercegprímás a Mária-évet kanadai tapasztalataira alapozva hirdette meg, 1947. augusztus 15-étől 1948. december 8-áig, a két jeles Mária-ünnep közötti időszakra. Ugyanakkor, közbeesett 1948. március 15., amely a szabadságharc századik évfordulója volt, tehát igen alkalmas volt a nemzeti érzés felkeltésére. Haza és kereszténység – ez volt a Mária-év fő mondanivalója.

(Csongrád városa) Zarándokok serege lepte el 1947. augusztus 15-én a települést. Majdnem minden háznál volt két-három vendég, akiket a maguk szerény módján, de mégis gazdag vendéglátásban részesítettek a háziak. Becslések szerint több mint hetvenezer – a korabeli Csongrádi Kis Újság szerint nyolcvanezer – zarándok érkezett az ingajáratban közlekedő kisvonatokkal, hajón, csónakon, lovas kocsin, gyalogosan a környékről, de az ország távolabbi vidékeiről is. A mai tömegmegmozdulásokon ez a létszám nem annyira szokatlan (hiszen 2017-ben majdnem ennyi látogató vett részt a Körös-toroki Napokon, igaz, hosszabb időszak alatt), de az akkori körülmények közepette döbbenetesen nagynek tűnt. Ekkora tömeget képes mozgósítani az Egyház?! Meglepte ez a hatalomra törő kommunistákat. Sem azelőtt, sem azután nem jelent meg ilyen tömeg az egyébként csodálatosan szép alföldi kis városkában.

Milyen város is valójában Csongrád? És miért volt ilyen nagy hatású ez a rendezvény?

A település már az Árpád korban lakott volt. A Tisza bal partján, ahol a Bor-Kalán nemzetiség élt, romos alapjai láthatók Ellés monostorának, amely a XI. századtól a XIV. századig állott. A török idők alatt lepusztult a vidék. A kereszténységet ferences szerzetesek tartották életben, akiket még megtűrték a hódítók. Sűrűn tizedelték a népességet a középkorban a járványok is.

Csongrádon a törökök kiűzése után indult meg újra az élet. A város plébániatemploma egy, Szent István tiszteletére szentelt, kicsiny, nádból készült építmény volt, a ma belsővárosnak nevezett régi városrészben. Két évtized múltán leégett, s 1722-ben elkezdték a helyén felépíteni a mai templom őseit. Ezt Mária mennybevétele tiszteletére szentelték. Egy évtized múlva a „gugahalál” pusztított a városban. Az akkori plébános – aki beteg híveit maga gondozta – felhívta a lakosságot, hogy építsenek Szent Rókus és más kolera elleni védőszentek tiszteletére a mai Nagyboldogasszony-templom területén egy kis kápolnát. Erre a járvány megszűnése után sor is került. A gyarapodó lakosságnak azonban rövidesen nem volt elegendő a belvárosi kis templom befogadóképessége, így a Károlyi grófok támogatásával egy nagyobb méretű templom építésébe fogtak, éppen a kis kápolna előtti területen, amely ma a város főtere. 1769-ben felszentelésre került az impozáns méretű Nagyboldogasszony-plébániatemplom. Tornya csak 1785-ben készült el, tűzfigyelő erkéllyel, laternás sisakkal. A belvárosi templom a továbbiakban filiaként működött. A kis fogadalmi kápolnát a nagy templom háta mögül lebontották, főoltárát átszállították a belvárosi templomba, amelyet ez alkalomból Szent Rókus tiszteletére szenteltek, hiszen a nagytemplom lett a Mária-templom. A belvárosi templom oltárképe

így szent Rókust ábrázolja. (Érdemes megjegyezni, hogy ez a ritka név: Rókus, hallatlan népszerűségnek örvendett akkoriban ezen alföldi városban, sok férfiember viselte, s viseli egészen napjainkig.) A Mária mennybevitelét ábrázoló kegyképet a templom szentélyében helyezték el, emlékezve arra, hogy eredetileg ez a templom is Mária mennybenemelésére volt dedikálva. A későbbiek során azonban a mennyekbe felvett Szűz Mária a Nagyboldogasszony-plébániatemplom titulusa lett, amelynek monumentális oltárképe Tiziano e tárgyban készült festményének egy hazai festő által készített másolata. Nagy alkalmakkor azonban átszállítják a régi kegyképet a nagytemplomba. Így történt ez 1947-ben is, amikor a templom előtti szabadtéri oltárra helyezték a képet.

A harmadik, Munkás Szent Józsefnek szentelt templom a XX. század legnehezebb időszakában épült, a város szegények lakta részén. A „Piroska-városban” volt az ONCSA-telep, a nagycsaládos szegényeknek állami segítséggel épült házakkal. Sok jó szándékú ember adománya, és (itt is) a Károlyi család támogatása, továbbá, az egyszerű hívek áldozatkészsége segítette a megvalósulást. A téglákat, amelyek egy adományozott épület bontásából származtak, az emberek láncban állva, kézzel kézre adva (!) juttatták el a bontástól az építkezés színhelyére... 1930-ban került a templom felszentelésre. Mindez akkor történt, amikor az országban és az egész világon tombolt a gazdasági válság.

A városnak tehát azóta három katolikus temploma van. Nem csoda, hogy 1947-ben még élénk volt a vallásos hit ebben a városkában.

Lakói időközben átérték a II. világháború szörnyűségeit. A Tisza jobb partján, a homokos talajú földterületeken lévő szőlőkből készítették a híres csongrádi kádár bort, s ezt cserélték évszázadok óta a másik oldalon lévő zsírosabb föld mezőgazdasági terményeire. Ennek a forgalomnak az eszközlője volt a közelében lévő mámai komp. 1944-ben a helyszín véres események színtere lett. A Vörös Hadsereg az átkelést a Tisza vonalán nem a város közepén lévő Fahídnál hajtotta végre, ahol a magyar, illetve német hadvezetés várta, hanem a fentebb említett mámai kompnál, amely a várostól kissé északabbra teremtett kapcsolatot a két part között. Mivel a komp csak némi késedelemmel ment át a túlpartra az orosz csapatokért, a révést és öt fiát a helyszínen agyonlőtték, „a hadművelet akadályozása miatt”. A mézárhlást a feleség szoknyája alá bújt legkisebb gyermek élte túl (de egész életében kihatott rá ez a sokk). A városból a szőlőkben lévő kunyhókba kimenekülő lakosságot a területen viharos sebességgel átvonuló csapatok rohama, és a levegőből az átkelést támogató repülő bombázása fogadta. A lakosságban aztán a rekvirálás és a nők elleni erőszak hagyott maradandó emlékeket a felszabadulás élményéről. Számszámra kezelték a szifilisz asszonyokat az orvosok, és hajtottak végre rajtuk abortuszokat. Az 1945-ös igen gyorsan megvalósított földosztás ugyancsak számos sérelemmel járt, de megerősítette a baloldali pozícióit. A baloldali gondolatoknak voltak szimpatizánsai. A Viharsarok szélén vagyunk, amely hagyományosan baloldali mozgolódások színtere volt mindig. A városkának 1947-ben már kommunista polgármestere volt. A békési megyében nagybirtokok voltak, s azok zsellerei értelemszerűen hajlottak a szocialista eszmékre. Sajnálatos tény, hogy Magyarországon élt a legtovább Európában a nagybirtok-rendszer. (Sem a felső papság, sem más nagybirtokosok nem követték a szocialis kérdésére oly fogékony Prohászka püspök példáját, aki 99 éves örökberletbe adta át a birtokait a földjét művelőknek...)

Csongrád városában nagy hagyománya volt a földművelés mellett a kubikusságnak. Áll is a városban egy kubikus szobor. Igaz, vannak, akik a múlt alaposabb ismeretében nem tartják a szobor inas, sovány alakját hitelesnek. Családunk egyik ága csongrádi kubikus felmenőkkel bír. A nagyszülők elbeszélése szerint a XIX. század végi kubikusok bizony jól kerestek. Bejárták vállalkozó csoportjaikkal egész Nagy-Magyarország területét, min-

den jelentősebb földmunkát igénylő országos infrastrukturális projektben részt vettek. Erős, izmos emberek voltak, de nem soványak. Feleségük itthon nevelte a gyerekeket, vitte a háztartást. Nem egy bandagazda-kubikusnak vastag aranyláncos órája volt. A kubikusok megbecsült emberek voltak. Az azonban valószínű, hogy a trianoni trauma ezt a vidéket is alaposan megviselte. Az első világháború végén, a kömmün alatt kétségkívül nagy nyomor volt a városban. Nagymama csecsszopó gyermeke példának okáért 1919-ben egyszerűen éhen halt, mert nem volt elég az anyatej. Nyilván az 1929–30-as nagy válság idején is nagyon nehéz volt itt az élet. (Bár, láttuk, még ekkor is erős volt a vallásos hit, s volt ereje a lakosságnak a Szent József-templom építésére!) A szélsőséges eszmék, a nyilas fajvédő nézetek viszont nem vertek gyökeret itt. A városban erős kiscgazda szellem volt. A 30-as években a választások során Greskovits József középirtokos gazdálkodó nyerte el a képviselőiséget, a faji eszméket képviselő jelölt elől. A Tiszai Mária Napokon éppen a Greskovits család adott szállást a primás úrnak, aki – a család emlékezete szerint – rendkívül kedves, közvetlen ember volt. (Tragikus sors: a városáért oly sokat tevő Greskovits József 1956. november negyedikén egy véletlen balesetben halt meg, a forradalmi idők egyetlen halálos áldozataként Csongrádon... Egy felszólítás a laktanyába hívta aznap „a haza védelmére” a fegyverviselő polgárokat. A már nem fiatal, első világháborús katona, Greskovits József, nyomban kötelességének érezte, hogy odamenjen. Ott történt – fegyvertisztítás közben – a szerencsétlen eset.)

Csongrád szép kis város volt mindig. Ma is híres Fő utcájának platánfasoráról, a házak előtt rózsákkal és százféle más virággal illatozó kis kertjeiről, az utcákat szegélyező gyümölcsfák, szilvafák, meggyfák, „óna-bóna” fák, és egyéb lombos fák árnyékot adó vonulatairól. Ez Piroska János egykori polgármester érdeme, aki 1933–1941-ig töltötte be a tisztséget. Már a két világháború között erőteljesen szorgalmazta a közterületeken a fásítást, méghozzá a gyümölcsfák telepítését. Mindenképpen megérdemli, hogy alakját pár mondattal felidézzük.

Piroska János Erdélyből, Csikcsobotfalváról származott. Jogi doktor volt, de tanulmányait megelőzően négy esztendőn át a Magyar Képzőművészeti Főiskolára járt. Színes, széles látókörű ember volt. Irányításával vált korszerűvé a város képe. Részbe volt a mai városháza arculatának kialakításában, a Kossuth és a Szentháromság tér megtervezésében. Mindemellert kiváló festőművész is volt. E tevékenységét közéleti szerepe alatt se adta fel teljesen. Polgármesteri működése miatt azonban a szocialista rendszerben népbíróvá elállították – holott kitüntetéssel érdemelt volna inkább! 1952-ben családjával együtt a hortobágyi munkatáborba internálták. A városba visszatérve, elszigetelten élt kis külterületi házában. Az egyszerű emberek segítették a családot. 1956-ban, rövid időre ismét közszerelővé vált, a város közkívánatra szerette volna ismét polgármesterének tudni. E közéleti szereplése miatt 1957-ben ismét letartóztatták. Élete utolsó évtizedeiben oldódott csak lassan magánya, s egyben kibontakozott festői tehetsége is. Országosan elismert akvarellista lett. Egyéni hangulatú tiszai tájakat, szépséges csendéleteket, a paraszti múlt emlékeit festette meg, egyedi technikával. Ma a város Galériája az ő nevét viseli. Külterületi házával szemben van a Csongrádi Művésztelep, mely ugyancsak országosan ismert, és sok képzőművésznek ad módot az alkotásra. Vele szemben van a Piroska-tanya. Piroska János lánya, Losoncziné Piroska Réka a rendszerváltás utáni évek első polgármestere lett. János bácsi kreativitását valószínűleg unokája, Losonczai Áron örökölte, a Gábor Dénes- és Magyar Örökség díjas építésmérnök, az üvegbeton feltalálója, aki ma is Csongrádon él, nagypapa külterületi házában.

Mára sajnos, Csongrád népessége jócskán megfogyatkozott. Kevés a megélhetést biztosító munkalehetőség, a fiatalság elvándorol. Ma már csak 18 000 fő él itt. De 1947-ben még 24 ezer lakosa volt a városnak, s 96%-ban katolikusnak vallotta magát.

(Mindszenty gondja) A németeket és a nyilas uralmat 1945-ben az orosz csapatok üzték el, de egyben megszállták az országot. Az események során országszerte számos atrocitás érte a Katolikus Egyház papjait és a lakosságot is. Elég itt csak Apor Vilmos mártírúrára gondolni. Kriston Endre egri püspököt egy három évvel korábbi körleveléért letartóztatták, és több tucatnyi tanú jelenlétében borzasztóan megverték. Ugyanakkor, 1945 márciusában elhunyt Serédi Jusztinián hercegprímás, így a legkritikusabb időben néhány hónapig egyházfő nélkül maradt az ország. Serédi nagy tudású, és nemzetközileg elismert személy volt, aki 1944-ben bátran fellépett a parlamentben a nyilas uralom ellen. Az új hatalom emberei nagyon szerettek volna az utódlásba belésszólni. Szeptemberben aztán kiderült, hogy XII. Piusz pápa Mindszentyt nevezte ki az esztergomi érseki székre. Ezt nem nagy örömmel, de tudomásul vette a hatalom, hiszen nemigen lehetett belekötni, Mindszenty antifasiszta magatartása nem volt megkérdőjelezhető. (Érdekes megjegyezni, hogy személyére mások mellett, ill. másokkal együtt, id. Antall József tett javaslatot.) Természetesen, ugyanakkor minden módon igyekeztek kapcsolatát Rómával nehezíteni. Végül is az amerikai katonai misszió gépével sikerült még az év decemberében, majd 1946 elején is eljutnia Rómába, ahol a Kúria vezetőivel, valamint a hazánkat korábban nunciusként jól ismerő pápával is hosszabb beszélgetést folytatott. (Figyelemre méltó megállapítása volt hazaérkezése után, hogy Rómában 1945-ben még nem kellően érzékelték az itteni helyzet súlyosságát... Természetesen, igyekezett hű képet adni a dolgok állásáról.) Az ateista kommunista propaganda az első perctől fogva kifejtette aknamunkáját a lelkek fölött nagy befolyással bíró egyház ellen. Azt állították 1945-ben, hogy „a katolikus papság nem nyújtott segédkezt a megszálló hadsereg és a magyar nép békés együttélésének munkálásához”. Azt követelték, hogy a papok figyelmeztessenek „a Vörös Hadsereg iránti hálára és a hadsereggel szembeni kötelezettségekre”. (Ahogy Mindszenty fogalmazott: azt kívánták, örülnünk annak, hogy egy fajleméletet nem valló, ámde mégis egy másik faji diktatúra váltja fel a korábbi náci megszállást...) Az egyházi iskolák és nevelőintézetek ellen nyomban durva támadások kezdődtek. Betiltották egyesületeiket, körmeleteiket, gátolták hitbuzgalmi tevékenységüket. Papokat fogtak le, ügyüket hosszan kivizsgálatlanul hagyták. Joggal jegyezte meg a hercegprímás 1946 augusztusában a miniszterelnökhöz írt levelében, hogy nem várható el az Egyháztól „a közismert hibák” kendőzése és letagadása. De azt is írta, hogy ha a sérelmeik orvoslást nyernek, a maguk részéről „az igazságos összhangzatos együttműködésre fenntartás nélkül” készen állnak. Mi többet lehetett volna ennél mondani? (Lénárd–Timár–Szabó–Soós 2006)

Már 1945 őszén, látván a vallásellenesség jelentkezését, az Actio Catholica kezdeményezte a Katolikus Szülők Szövetségének létrehozását, hogy a katolikus szellemű oktatás elleni támadásokat kivédje. Ezt a püspökkari konferencia, és Mindszenty is támogatja. A püspöki konferenciákat a besúgók természetesen kezdettől megfigyelték. A Belügyminisztérium „Összefoglaló jelentésének” tanúsága szerint már az 1945. május 24-i ülésről is jelentések készültek. (Lénárd–Timár–Soós 2008)

1947. június 13. és július 11. között még sikerült a hercegprímásnak elmennie a kanadai Mária-napokra. Ez utóbbi adta az ösztönzést az augusztusban kezdődő magyarországi Mária-év meghirdetéséhez. (Adriányi 2004) Ennek egyik nyitó rendezvénye volt a Tiszai Mária Napok.

Érzékelhető volt minden fórumon, hogy az egyházi iskolákat el akarják venni. Jól tudta a Párt, hogy akinek a kezében van az ifjúság, annak a kezében a jövő. Ne feledjük, akkor még más volt a demográfiai korfa. Az ifjúság megnyerése a politikai csata szempontjából is döntő volt, hisz a fiatalabb szavazó korosztály volt többségben. Mindent megtett, hogy a szövetségessé tett kiszagdák is az iskolák államosítása mellett álljanak. 1947-ben kiszagda javaslat fogalmazódott meg erről, de akkor még nem ment át a törvényhozáson, mert országos ellenállást váltott ki. A fakultatív hitoktatás kezdettől téma volt, amit az Egyház természetesen ellenzett, és több körlevelet is kiadott a tárgyban. Ezekben hangsúlyozta, hogy az Egyház a szegény néprétegek oktatását mindig is szívügyének tekintette, támogatja az iskolaügy demokratizálását, de azt a szülők természetes jogának tartja, hogy meghatározzák, milyen iskolába íratják gyermekeiket. A hitoktatás akárcsak fakultatívvá tétele is rombolóan hat az erkölcsökre, így az ellen ugyancsak tiltakozott. Jelentős erőket mozgósított a szülők és diákok köréből, akik demonstrációkkal, táviratokkal tiltakoztak. A hatalom esetenként igen durván lépett fel, például munkásokkal verette szét a szegedi fiatalok hitoktatás melletti tüntetését. Teljes gözzel dolgozott a Párt a NÉKOSZ fiataljainak befolyásolásán is, hogy „ellenelő” legyen a vallásos ifjúsággal szemben.

Az egyházi iskolák államosítására csak az 1947-es választások után került sor, amikor a kormányban a kriptokommunista Ortutay Gyula mint „kiszagda” lett a vallás- és közoktatásügyi miniszter. Ortutay világosan megfogalmazta az iskolaügy fontosságát a politika számára. Mint mondta, itt lehet „begyakoroltatni” a fiatalokkal a kívánatos politikai magatartást. A protestánsok – Ravasz László református és Ordass Lajos evangélikus püspökök „kiszorítása” után – beadták a derekukat. Addig szoros együttműködésben voltak a különböző keresztény felekezetek az iskolaügyben. Ez idegesítette is a hatalmat. A katolikusok megtörése volt tehát a feladat. A Párt ügyesen kihasználta a Czapik Gyula érsek és Mindszenty közötti bizonyos tárgyalástechnikai nézetkülönbségeket, igyekezve megosztani az Egyházat. (A szerencsétlen pócspetri ügy adott aztán lökést a dolognak, ahol a plébános által buzdított demonstráció eldördült egy lővés, és a véletlen baleset egy rendőr halálát okozta. Ez nagyban hozzájárult a közvélemény átformálásához. 1948 júniusában végrehajtották az egyházi iskolák államosítását.)

Mindszenty megpróbálta 1946–47-ben a kapcsolatot tartani a szülő-szövetségekkel, de a körleveleit valósággal konspiratív módon lehetett csak a híveihez és a plébániákra eljuttatni, személyes kézbesítésekkel. A postai küldemények ugyanis nem értek célba. Gyakorlatilag cenzúráztak mindent, ami mélyen sértette az Egyházat, mert egy kalap alá vonta a többi sajtóterméket a püspöki körlevelekkel. 1947 áprilisától augusztus 31-ig az állam az Egyház felé a viszony rendezésének készségét hangsúlyozza; harang- és templomjavítási kampánnyal, átmenetileg ejtik a hitoktatás elleni hadakozást – eléggé egyértelműen a választási többség megnyerésére való törekvés jegyében.

Ez az időszak, amikor a Tiszai Mária Napokat is sikerül megtartani.

A Mindszenty által szorgalmazott országos rendezvénynek éppen az volt az üzenete, hogy magyar kereszténységünk mellett tartsunk ki. Ne dőljünk be a „báránybörbe bújó farkasok” szövegeinek, és vigyázzunk a magyar jövőt jelentő gyermekekre. Ne engedjük „a templomot, s az iskolát”. Már esztergomi ünnepi prédikációjában is úgy fogalmazott, hogy „a »jelen nemzetépítő munkájának legfőbb energiaforrása« a mély és elkötelezett katolikus hit, az őszinte egyházhűség és az áldozatos egyház- és hazaszeret”. Az esztergomi megnyitó után nyomban Csongrádra indult a főpásztor.

(*A Mária napok eseményei*) Az esemény hangulatát híven tükrözi Magyar Ferenc cikke, az 1947. augusztus 31-i Új Ember c. újságban: „Leszáll az alföldi éjszaka a csendes Tisza-tájra, mikor a szegedi hajó partra teszi a zarándokokat a csongrádi kikötőben. Útközben a folyó két partján, Szegedtől Csongrádig pajkos gyermekek, lovakat úszató legények, vesszőt gyűjtő asszonyok és tiszai öreg halászok kiabáltak fel a hajóra: Hahó! Hozzanak búcsúfiát! Így él az egész táj már hetek óta az érkező ünnep hangulatában. A csillagok is forróbban ragyognak ezen az éjszakán. A csongrádi nagytemplom tornyán a négy égtáj felé vakít a villanykereszt. Mutatja az utat a zarándokoknak. Az ünneplőbe öltözött alföldi város népe ott tolong az utcán, a hajóállomáson, a vasúti pályaudvaron. Várják a vendégeket. A Boldogasszony Évének esztergomi megnyitó ünnepségei után Csongrádon a Tisza-táj falvai és városai hódolnak a Magyarok Nagyasszonyának, három teljes napon át. Az ünnepségek kibontakozó méretei a csongrádi Mária-napokat az egész magyar katolicizmus ünnepévé avatják. Nagyboldogasszony napjának reggelén a Nagytemplom-torony erkélyéről nézem ezt a végtelen nyugalomú tájat. A kép, ami itt eléd tárul, nem mindennapi. A méltósággal kanyargó Tisza, a békésen hullámozó parti fűzések, mokány tanyák és történelmünk legsötétebb éjszakáin is bátran virrasztó falvak közepén az erős vár: Nagyboldogasszony templomai. Mintha csak a fegyelmezett öreg tiszai halász képebe néznél. Ritkán rezdülnek, módjával mozdulnak vonásai. De ha megmozdul ez a táj a benne élő néppel: mozdulása mindig történelmi lesz. Ez a mostani is az! Az utak felszálló pora, az egymásután befutó vonatok sípszava, vígan sikló csónakok, halászbárkák nesze, vágató szekerek zörgése, kimagasló zászlók imbolygása, búcsúsok szárnyaló éneke s innen, a magasból elszabaduló harangzúgás jelzik, hogy itt ma nagy dolog történik...” (Új Ember, 1947. augusztus 31. 3. oldal)

Mivel a Mária-napok néhány héttel a „kékcédulásnak” nevezett nemzetgyűlési választások előtt kerültek megrendezésre, a politikai pártok megyei listavezetői ekkor már kampánykörutakat szerveztek. Révai József, az MKP Csongrád vármegyei listájának első jelöltje pontosan arra a napra hirdette meg csongrádi nagygyűlését, amely napon maga Mindszenty bíboros is prédikált volna. Az útközés elkerülése érdekében az MKP megyei pártbizottsága végül visszavonulót fűjt, úgy állítva be ezt a döntést a közvéleménynek, hogy ezzel lényegében egy „nemes gesztust” tett a pártra szavazó hívó embereknek. A kiadott sajtóközlemény szerint „a pártnak az a felfogása, hogy nem szabad politikai gyűléssel zavarni a katolikus párttagok és pártonkívüliek ünnepi programját”. Hogy a lépés helyes volt, azt jól mutatta, hogy a későbbiek során, öt nappal Révai József augusztus 20-i választási gyűlése után, a Pfeiffer Zoltán vezette Magyar Függetlenségi Párt is nagygyűlést tartott, mely tömegverekedésbe torkollott. (A Pfeiffert párt a kisgazdapártból kivált formáció volt. Mellesleg, Csongrádon ők nyerték meg a 47-es választásokat, minden kékcédulás csalás ellenére... Ebben minden bizonnyal szerepe volt a Mária-napok mozgósító üzeneteinek is.)

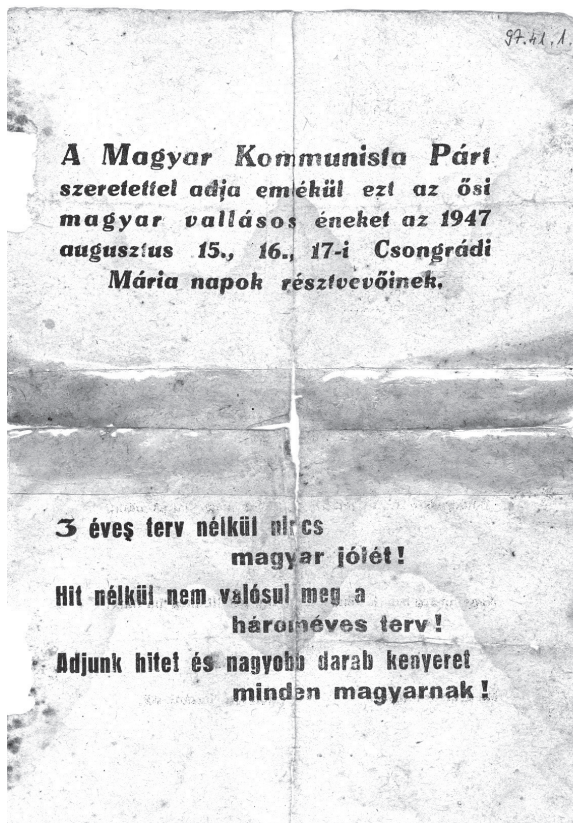
Hogy a kommunisták milyen eszközöket vetettek be, jól mutatja, hogy egy rölapjukon – melynek hátoldalán a „Boldogasszony anyánk” kezdetű egyházi ének, ősi magyar himnuszunk kottája és szövege volt – a következő kommentárral propagálták a Mária-napokat: „*A Magyar Kommunista Párt szeretettel adja emlékül ezt az ősi magyar vallásos éneket az 1947 augusztus 15., 16., 17-i Mária napok résztvevőinek.*”

Ezt az álszentséget! Különösen, utólag visszatekintve, annak fényében, hogy előtte is, utána meg különösképpen, hogyan bántak a kommunisták az egyházi és világi hívőkkel!

Az eseménytörténetet a Csongrádi Lap 2017. augusztus 31-i különszámára támaszkodva idézzük fel:

15-én, pénteken volt az ünnepélyes megnyitó ünnepség. A szentbeszédet Pétery József váci püspök tartotta. Szentbeszédében a következőket mondta: „Mi magyarok, mikor megforrósodik a szívünk, szeretünk történelmi hagyományok helyein összeseregleni. Így jöttünk most össze Csongrádon. Ide hívtam össze egyházmegyém, s a szomszédos egyházmegyék papjait, s híveit... Itt, ezen a történelmi helyen jobban átérezzük a mai magyar sorskérdéseket és jobban összeforrunk... A világ ezen leglassúbb, de néha legszeszélyesebb folyójával tapadt össze Csongrád élete, és e folyóval forrt össze az egész magyarság sorsa. Sok vér folyt bele ebbe a Tiszába, s jórészt a csongrádi magyarok vére. Sok idegen had járt itt azzal a céllal, hogy elpusztítsa népünket... Mindeme pusztítások után sikerült új életre támadni, s most abban a reményben jöttünk össze, hogy ez újból sikerül. Bizakodásunk, reménységünk megerősödésére sereglettünk össze, a mai nehéz időket átvészelhessük a Tiszai Mária segítségével... Akit országa védnökének választott Szent István, annak segítségével ma is átvészeljük a bajokat.”

16-án, szombaton 10 órakor a Szent Rókus-templom búcsúján a szentmisét Kovács Imre püspök végezte, a szentbeszédet Sulyok Béla szentesi esperes-plébános tartotta. A szertartás után a templom régi, mintegy háromszáz éves oltárképét körmenetben a leányok vitték vállukon a Városháza elé, s az erkély fölötti szőnyeg közepén helyezték el. Nagyszerű látvány volt a fehér virágokkal gazdagon díszített oltár a Szűzanya majdnem embermagasságú fehér ruhás, világos kék palástos szobrával, majd a magasban a tér minden pontjáról kitűnően látható Mária-kép. A jól restaurált régi kép a Szűzanya mennybemenetelét ábrázolja egyszerű, domború ezüstözött keretben. A Mária-kép elhelyezése után Szolnok János plébános szólt először a hívekhez. Rövid beszédében visszaemlékezett azokra a szörnyű, emberfeletti küzdelmekre, amelyeket az itteni nép a féktelen Tisza feltartóztathatatlan áradásai alkalmával életének és vagyonának megmentéséért kifejtett. „Most erős gátak védik már az Alföld népét az áradásoktól, de amikor nem a földi javak, hanem a lélek, a tiszta erkölcs, a magyar családok békessége, az



ősi magyar erények partjait nyaldossa, fenyegeti a kor zavaros áradata, akkor nem földből, nem kőből, hanem egyedül az Isten szeretetéből, a Szűzanya hagyományos tiszteletéből kell gátaikat építenünk.”

Délután öt órára várták Mindszenty József bíborost, akit a Saroktanyánál Kunszery Béla alispán és Császi Ferenc kommunista párti polgármester fogadott. A város szélén lovas bandérium, a cserkészek kerékpáros díszszázada várta. A város központjáig tartó úton fehér zászlót tartó gyermekek, különféle küldöttségek, a rendőrség díszszakasza, püspökök és papok, valamint az ünneplő tömeg végeláthatatlan sorai előtt diszhintóban érkezett meg

Magyarország hercegprímása. Ünnepelesen megkonduktak a Nagyboldogasszony templom harangjai, ahol Pétery József váci püspök és Szolnoky János apátplébános fogadta. Egy szemtanú szerint a hercegprímás urat látni már maga is nagy élmény volt: „Az arca komoly, majdnem komor. Vonásait a teljesen Isten felé fordult aszketikus élet rajzolta meg szigorú, erős vonásokkal. Szeme az Istennek, hazájának élő Főpásztornak, a nemzetéért aggódó legigazabb, legnagyobb magyarnak távolba néző, szinte már nem is e világot látó szomorú, mosolytalan szem, amely azonban mégis mindent lát és mindent észrevesz...” Több rendezvény is volt ezen a napon este. Említést érdemel a Szent Rókus-templomnál 21 óra körül kezdődő ifjúsági gyűlés és szentségimádás, melynek egyik szónoka Sík Sándor papköltő volt. Innen gyertyás körmenettel mentek a hívek a Nagyboldogasszony-

2. Ó Atyaistennek kedves szép Énya,
Krisztus Jézus Anyja, Szentlélek mátkája!
— Magyarországról... stb.

3. Nyisd fel az egeket sok kiállításunkra,
Anyai palástod fordítsd oltalmunkra.
— Magyarországról... stb.

4. Kegyes szemeidfel tekintsd meg népedet,
Segéld meg áldásra magyar nemzetedet.
— Magyarországról... stb.

5. Sírnak és zokognak árváknek szíveit,
Hazánk pusztulásán özvegyek lelkeit.
— Magyarországról... stb.

9. Tudod, hogy szent István örökégen hagyott,
Szent László király is miniet reád hagyott.
— Magyarországról... stb.

10. Sokat Fiad ellen, megvalljuk vétettünk,
De könyörögi értünk s hozzája megírtunk.
— Magyarországról... stb.

Boldogasszony A-nyánk, Ré-gi nagy Pát-ró-nánk!
Nagy in-ség-ben lé-vén, Így szó-lit meg ha-zánk:
Ma-gyar-or-szág-ról, Romlott hazánk-ról,
Ne fe-lejt-kez-zél el, Szeg-ény ma-gya-rok-ról!

templomhoz, ahol éjfélkor hajnalig tartó szentmise vette kezdetét. A létszám nagyságát jól tükrözi, hogy az áldoztatást 70 pap végezte.

17-én vasárnap 9 óra körül kezdődött el a főpapi szentmise a városháza előtti oltárnál. Az ezt követő körmenet után került sor Mindszenty beszédére.

A főpásztor most is azt hangsúlyozta, amit az oktatásüggyel kapcsolatos körleveleiben: a család szerepét és fontosságát az új nemzet-építésben. Beszédében így szólt:

„Itt a magyar földön az a célja és rendeltetése ezeknek a Mária-napoknak, hogy az ősi Mária tiszteletnek gyönyörű erényét fölébresszük, életre keltsük, és az ország föltá-

madásának szolgálatába, mint legerősebb tényezőt és eszközt beállítsuk... A házasság, a család fölséges érték, ha van hűség és felbonthatatlanság. És ha nem nyúlunk az élethez. A katolikus szereti a gyermeket és nem gázol bele az élet medrébe és folyamagyába. Csongrádiak, komoly-e a Mária-tisztelet, a katolikus család és a házasság szentsége? A századvégen sziklaként állt itt a csongrádi pap, kezében látom a kubikusok kezét. 1947-ben az Egyház kezében van-e a kubikus, a földműves, a kisiparos, az iskolázott keze? Hány fele van a kezetek? Hány felől verik a kezetekkel az Egyházat és hazát és patkolják a magyar jövőt?”

Bizony, nagyon is jogos kérdés volt, hogy kinek a kezében van az iskolázott emberek keze? Mi tagadás, sok értelmes fiatal lehetett az akkori hivatalos politika mellé állítani. Akik elhitték, hogy az Egyház a haladás akadálya, s a világi nyomorúság konzerválója. Hogy egyedül a szocialista-kommunista ideológia tartja fontosnak a felemelkedés, a szegények ügyét. Pedig már Prohászka püspök is világosan megírta, a XX. század elején: Krisztus nem azért jött, hogy a szegénységet tartósítsa. Érdemes idéznünk írásaiból:

„Nem kell ezt kimondanom, megérzi mindenkinek lelke s természetes ösztöne, hogy igenis a Megváltó nem azért jött, hogy az ember lenn maradjon, hanem azért szállt a mélybe, hogy az embert fölemelje... Nem tesznek helyesen tehát azok, akik a szegénységet csak türelemre és lemondásra intik, s tompa rezignációba hódítják bele az alsó rétegeknek törekvő energiáit; nem tesznek jól, s nem értik meg Krisztust! Hiszen a magot nem azért vetik el a földbe, hogy elrothadjon, hanem hogy hajtson, a magasba, napsugárba és virágba, így a népnek hatalmas rétegei is fejlődnek, gazdagodnak, művelődnek, s ezáltal a jogokban s javokban gazdagabb élet magasabb régióiba emelkednek. Isten gondolta így, s a történelem bizonyítja! Ez akarat s e nagy bizonyosság ellen pedig senki sem győz...” (Ahogyan egyébként 1956-ban, kiszabadulása után is azt nyilatkozta Mindszenty: „Nem szegülünk ellen a történelem által igazolt haladás irányával.” És csupán azt kérte, hogy a forradalom utáni kormány biztosítsa az Egyház tevékenységének szükséges feltételeit. Nem követelte vissza a nagybirtokokat, nem állt a haladás útjába. Csak törvényességet, jogot és szabadságot – beleértve a vallásszabadságot – kívánt a magyar népnek. De ezt a beszédet akkor is, mint korábban is, meghamisította a propagandagépezet.)

Sok jó szándékú NÉKOSZ-os bánta meg néhány évvel később, de nagyon, hogy bedőlt az egyoldalú kommunista propagandának, és a negyvenes években lelkesen demonstrált a kormányzat iskolaállamosítási tervei mellett.

Mindszenty a katolikus Mária-tisztelet kapcsán Szent István magyarjait idézte fel. Nála a kereszténység és a hazaszeretet szorosán összefonódott. Így prédikált:

„Városotok történetében azt olvastam, hogy ősi katolikus hitét mindenkor megtartotta. Volt idő, amikor az egyetlen templom a tatárok lóistállója volt. Lopva jelentek meg itt a török időkben vándorbarátok és »száraz papok«. Ellésmonostor romjai bencések vértanúságáról beszélnek. A népet tizedelte, megette a pestis. De a hit töretlenül élt itt.

Azok, akik ma Mária-napokat rendeznek, 30 nemzedéken keresztül lelkiileg az Egyházon át, a szentek egységének hitén át összeérnek, eggyé lesznek Szent István csongrádi magyarjaival. Eszerint kilenc és fél évszázada a Tisza folyton azt csobogja, temetőitek világa néma szószékként azt hirdeti a ti vallástokkal: Hiszek egy Istenben, Mindenható Atyában, a Jézus Krisztusban, és a Szentlélekben...”

„A Mária tisztelet csodálatos volt itt a Ti földetekben. Mert templomok omoltak össze, Nagyboldogasszonynak templomai, de a helyükbe mindig épült egy másik Nagyboldogasszony templom. A mai napokban is ezek a templomok álljanak az

életetekben, a Szent Szűz templomai, minden keresztény katolikus lelkében, minden család szívében, minden társadalmi osztály életében, és egész nemzetünk világában. Szörnyű, gonosz emberek a háború és gyötrellem tüzeben eltiporták az evangélium alapjait, hogy ne legyen Istenhit. Összetörték a két kőtáblát, de a törvény a szívünkbe van írva. A törvény azt parancsolja nekünk, hogy »Vigyázzatok, és imádkozzatok, hogy kísértésbe ne essetek«, meg ne inogjatok és legyetek szálfemberek, Krisztus katonái! A Mária-napok az erősödés napjai. Ti se akarjatok mások lenni, mint ősseitek, legyetek ti is csak katolikusok és csak magyarok! Fölöttetek van a Máriás-lobogó, melyet ősseitek vitték a csaták viharába. Vitték Rákóczi katonái, és a 48-as honvédek. Ezt a zászlót vigyék magatokkal haza az életetekbe, és az Isten úgy segéljen minket, hogy maradunk rendületlenül az Egyháznak és a magyar Hazának sirig hűséges gyermekei! A Szűzanya áldása legyen veletek! Amen.”

Viharos tetszésnyilvánítás fogadta a főpásztor szavait. Mindszenty igehirdetése után még két program várta a zárandokokat. A városi sportpályán, a Népkertben a nap délutánján egy Fekete Madonna című misztériumjátékot mutatott be a Szegedi Egyetemi Ifjak Kongregációja, majd este kilenc órakor egy Rákosi Mátyás (!) nevű viselő hajón bocsátották vízre az Oltáriszentséget, melyet a gátoldalon gyertyás menet kísért, majd 10 órakor a Te Deummal zárult a háromnapos ünnepség a Nagyboldogasszony-templomban.

Nagy Elek csongrádi segédlelkész így írt az egyik korabeli újságban az eseményről:

„Ezekben a napokban zárandokok tízezrei keresik fel a csongrádi Máriát, a mi ősi templomunk Nagyboldogasszonyát. Jönnek sokan, akiknek idegen a Tiszavidék, de ismerős a Szent Szűz és az ő egész világa: jóság, tisztaság, szeretet, alázat, kegyelem, Krisztus, egyszóval a keresztény világnézet s a katolikus szellem. De jönnek olyanok is, akik a közelünkben élnek, akiknek ismerős a vidék, de idegen a szűzmáriás világ. S vajon miért ismeretlen? Talán, mert egyáltalán nem volt alkalmuk megismerni, talán, mert nem is akarták, vagy, mert problematikus volt előttük a Mária-kultusz.” Figyelemre méltó a szövegben az utalás arra, hogy vannak keresztények, akikhez nem áll közel a Mária-tisztelet. A lelkész azonban nem volt merev. Ráirányította a figyelmet arra, ami viszont napjainkig ható tanítás lehet, hogy Mária olyan ember volt, aki számunkra is közeli. „Nem szerethetünk-e mi is egy embert, akit Isten ilyen pazarlóan szeretett? Aztán Jézus Anyja volt ő. Milyen közel kellett állania egymáshoz ennek a két szívnek. Nem szerethetünk-e mi is egy embert, kihez Jézus a leggyengédebb szót intézte és teljes szívéből mondta ezt a szót: Anyám? Mert ő olyan anya volt, ki méltó volt hozzá. Legjobb megértője szívének, társa belső életének.” (Csongrádi Lap, Különszám)

Napjainkban, amikor az „Anyád...!” szó káromkodássá vált, amikor az anyaság tisztelete, a nők iránti gyengéd figyelem megkopott, sőt, talán nem túlzás azt mondani, hogy szinte kiveszett a közönségesség áradatában, fontos üzenete van ezeknek a szavaknak.

Alig ért véget a Mária-év, és Mindszenty megkezdte keserves kálváriáját. 1948. december 26-án összeesküvés, kémkedés, hazaárulás és devizacsalás vádjával letartóztatták, perbe fogták, és életfogytiglani börtönre ítélték. A legalantasabb eszközöket használták fel ebben a konstruált perben. Sztálin leghűségesebb tanítványának utasítására – akinek nevét viselte a csongrádi Mária napokon az Oltáriszentséget vivő tiszai hajó –, a szovjet, pszichotikus szereket is alkalmazó vallatótisztek módszereit követve kényszerítették hamis vallomásra a végsőkig megalázott főpapot. Ha vértelenül is, de valóra váltak az őt bíborossá kreáló Szentatya hozzá intézett szavai: „A harminckét bíboros közül te leszel az első, akinek vállalnia kell a bíbor színnel jelzett vértanúságot.”

FORRÁSOK

- ADRIÁNYI Gábor: *A Vatikán keleti politikája és Magyarország (1939–1978). A Mindszenty-ügy.* Kairosz Kiadó, 2004.
- BEKE Margit (szerk.): *A magyar katolikus püspöki kari tanácskozások története és jegyzőkönyvei 1945–1948 között.* Argumentum Kiadó, Köln–Budapest, 1996, 222–224. o. /Dissertationes Hungaricae ex historia Ecclesiae XIV./
- Csongrádi Lap, 2017. augusztus 31. Különszám.
- DUDÁS Lajos: A római katolikus egyház élete, tevékenysége Csongrádon a 20. század első felében. In: Geogiades Ildikó – Sebestyén István (szerk.): *Oppidum Csongrád.* Csongrád, 2000.
- DUDÁS Lajos: A Tiszai Mária Napoktól – az Ellési búcsúig. *Csongrád*, 1993. július 30. 4. o.; DUDÁS Lajos: Tiszai Mária-napok. *Csongrád*, 1990. augusztus 17. 5. o.
- GULYÁS Martin: *Az 1945-ös csongrádi földosztás sajátosságai és vesztesei.* [w e b :] http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/az_1945_os_csongradi_foldosztas_sajatossagai_es_vesztesei/
- GULYÁS Martin: *Mindszenty József bíboros az 1947-es csongrádi Tiszai Mária-napokon.* [w e b :] www.vasiszemle.hu/2015/05/gulyas.html
- LÉNÁRD Ödön – TIMÁR Ágnes – SZABÓ Gyula – SOÓS Viktor Attila: *Utak és útvesztők.* Kairosz, 2006.
- MÉSZÁROS István: *Boldogasszony Éve 1947/1948. Mindszenty bíboros evangelizációs programja.* Ecclesia Kiadó, Budapest, 1994. 14. o.
- MINDSZENTY József: *Emlékirataim.* Helikon, 2015.
- NAGY Elek: A Mária Napokról. *Új Tiszavidék*, 1947. augusztus 17.

